

2 हिमाचलप्रदेशः
मादकद्रव्यस्य
समस्यायाः
निवारणाय
प्रतिबद्धः

3 युवकानां
प्रेरणास्रोतः
स्वामिविवेकानन्दः

4 नेपालस्य उत्तरदिशि
हिमालयस्याङ्के
मुस्ताङ्गण्डले स्थितं
मुक्तिनाथं मन्दिरम्

परीक्षाणां साक्षात्काराणां सञ्चालने पारदर्शिता सार्वजनिकोत्तर- दायित्वम्- उपराष्ट्रपतिः

हिमसंस्कृतवार्ताः। उप-राष्ट्रपतिः जगदीप-
धनखड़ः प्रावोचत् यत् परीक्षाणां साक्षात्काराणां
सञ्चालने पारदर्शिता सार्वजनिकोत्तरदायित्वं च
न केवलं निष्पक्षं भवितव्यं अपितु निष्पक्षं द्रष्टव्यं
च । बेगलुरु-नगरे राज्य-लोक-सेवायोगानाम्
अध्यक्षाणां पञ्च-विंशे राष्ट्रिय-सम्मेलने
औद्घाटनिकोद्घोषणे अमुनोक्तं यत् प्रशासनिक-
व्यवस्था अस्माकं संवैधानिक दृष्टेः संरक्षिका
अपि वर्तते। उपराष्ट्रपतिना लोक-सेवकेभ्यः
अभिभावकैः समं कार्याचरणस्य आह्वानं कृतम्।
इमे अस्माकं देशस्य भविष्यत् कालिकम् आधारे
निर्मान्ति। तेनोक्तं यत् इदं पूर्व-राष्ट्रपतेः डॉ.
राजेन्द्र प्रसादस्य दृष्टिकोणम् आसीत् यत् एकः
स्वतंत्रः आयोगः निर्मातव्यः यो हि कार्यकारी
प्रभाव-मुक्तं स्यात्। उपराष्ट्रपतिना लोक-
सेवायोगान् एकमात्रम् एकीकृत-नियुक्ति-
प्राधिकरण-रूपे स्थापितुम् आह्वानं कृतम्। यत्
हि राज्यानां केन्द्र-सर्वकारस्य च मध्ये
समन्वयस्य भावनया कार्यं करोति ।

देशस्य यूनः राष्ट्रस्य विकासयात्रायां सम्मिलितुम् अद्वितीयः उपक्रमः-प्रधानमन्त्री युवदिवसः

हिमसंस्कृतवार्ताः। प्रधानमन्त्रिणा
नरेन्द्रमोदिना उक्तं यत् विकसित-
भारत-युव-नेतृसंवादः देशस्य यूनः
राष्ट्रस्य विकासयात्रायां सम्मिलितुम्
अद्वितीयः उपक्रमः अस्ति। श्रीमोदिना
युव-कार्याणां क्रीडा-राज्य- मन्त्रिणा
रक्षाखडसे इत्यनया पञ्चविंशत्यधिक-
द्वि-सहस्र-तम-वर्षस्य राष्ट्रिय-युव-
महोत्सवस्य विषये विकसित-भारत-
युव-नेतृसंवादविषये च लिखितः एकः
लेखः प्रसारितः। प्रधानमन्त्री अवदत्
यत् एषः कार्यक्रमः विकसित-
भारतस्य दृष्टिम् साकारं कर्तुं यूनां
मस्तिष्कोर्जां, सृजनशीलतां, नेतृत्वं
च दिशा प्रदानं वर्तते। प्रधानमन्त्री
नरेन्द्रमोदी अद्य राष्ट्रिय-युव-दिवसस्य
अवसरे नवदिल्ल्यां पञ्च-
विंशत्यधिक-द्वि-सहस्र-तम-वर्षस्य

विकसित भारत-युव-नेतृ-संवादे त्रि-
सहस्र-युवनेतृभिः सह संवादं
करिष्यति। विकसित-भारत-युव-नेतृ-
संवादस्य प्रथमे दिने केन्द्रीय-युव-
कार्यक्रम-क्रीडा-मन्त्री डॉ० मनसुख
मांडविया अवाचत् यत् अयं कार्यक्रमः
राजनीतिक सम्पर्कं विना राजनीतौ
एक-लक्ष- युवानः सम्मिलितुं
प्रधानमन्त्रिणः स्वाधीनता-दिवसस्य
आह्वानस्य अनुरूपः वर्तते। तेनोक्तं यत्
युवभिः सह संवादस्य अनन्तरं
सर्वकारः विविध-वार्षिक नेतृत्वेन
सामाजिक सेवा कार्यक्रमान्
आयोजयिष्यत। सर्वकारः तेभ्यः
राष्ट्रियम् अन्तराष्ट्रियं च मञ्चं
प्रदास्यति। डॉ० मांडविया अवाचत्
यत् युवभिः संवादेन प्रतिष्ठित जनानां
मार्गदर्शनं प्रप्यते।

दिल्ली विधानसभा निर्वाचनात् प्राक् आम आदमी पार्टीति दलस्य भाजपेति दलस्य च मध्ये आरोप-प्रत्यारोपः

हिमसंस्कृतवार्ताः। दिल्ली विधानसभा
निर्वाचनात् प्राक् आम आदमी पार्टीति दलस्य
भाजपेति दलस्य च मध्ये आरोप-प्रत्यारोप-
प्रकरणं सञ्जायते। भाजपा दलेन आम आदमी
पार्टीति दलस्य नेतृत्व-युतस्य दिल्ली सर्वकारस्य
कथित-भ्रष्टाचार-विषयकं गीतं प्रसारितम्।
राजधान्यां नवदिल्ल्यां वार्ताहर-सम्मेलने प्रदेश-
भाजपाध्यक्षः वीरेन्द्र सचदेवा अधिक्षिपत् यत्
पूर्वमुख्यमन्त्रिणा अरविन्द केजरीवालेन न केवलं
दिल्ली वासिभ्यः मिथ्यालापः कृतः अपितु
नागरिकाणाम् अपि अहितं कृतम्।

सिङ्गापुरस्य राष्ट्रपतिः थर्मन् षणमुगरत्नम् इत्येषः

भारतस्य यात्रायां भविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ताः। सिङ्गापुरस्य राष्ट्रपतिः थर्मन्
षणमुगरत्नम् इत्येषः जनवरी चतुर्दश दिनात्
जनवरी अष्टादश दिनांक-पर्यन्तं भारतस्य
यात्रायां भविष्यति ।

रामलला प्रतिष्ठायाः वर्षपूर्तौ त्रि-दिवसीयः प्रतिष्ठा द्वादशी उत्सवः आरब्धः

हिमसंस्कृतवार्ताः। अयोध्यायां श्रीराम-जन्मभूमि-मन्दिरे
रामलला प्रतिष्ठायाः वर्षपूर्तौ त्रि-दिवसीयः प्रतिष्ठा द्वादशी
उत्सवः आरब्धः। अस्मिन् अवसरे श्रीराम-मन्दिरे पञ्च-
सहस्र-किलोग्राम-परिमितैः पुष्पैः सुसज्जितम्। दिनत्रये
भगवतः श्रीरामस्य विशेषार्चनं विधीयते। प्रधानमन्त्रिणा
नरेन्द्रमोदिना अयोध्यायां रामलला-प्राण-प्रतिष्ठायाः वर्षपूर्तौ
देशवासिभ्यः शुभकामनाः प्रदत्ताः। प्रधानमन्त्री एकस्मिन्
सामाजिक-सञ्चार-पटले अवदत् यत् इदं मन्दिरं शताब्दानां
त्यागस्य तपस्याः सङ्घर्षस्य च अनन्तरं निर्मितम्। तेनदम्
अस्माकं संस्कृतेः अध्यात्मस्य च महत् रिक्तं प्रतिपादितम्।

प्रशासनेन चतुर्विंशतिः लक्ष- किलोग्राम-परिमिताः मादकपदार्थाः निगडिताः- गृहमन्त्री अमितशाहः

हिमसंस्कृतवार्ताः। गृहमन्त्री अमित शाहः देशे मादक पदार्थानां
समस्यायाः निराकरणाय केन्द्रस्य राज्य-सर्वकाराणां च
दृढप्रयासानाम् आह्वानम् अकरोत् । केन्द्रीय गृहमन्त्री
अमितशाहः राजधान्यां नव-दिल्ल्यां मादकपदार्थ-तस्करणं
राष्ट्रीयसुरक्षां च सम्बद्धस्य क्षेत्रीय-सम्मेलनस्य अध्यक्षतां
अकरोत्। स्वापक-नियंत्रण ब्यूरो इत्यनेन आयोजितस्य अस्य
सम्मेलनस्य उद्देश्यम् अष्ट-राज्येषु उत्तर-भारतस्य
केन्द्रशासितप्रदेशेषु च विशेषाधानम् सममेव मादकपदार्थ-
तस्करणम् उद्दिश्य चिन्ता राष्ट्रिय सुरक्षायां च अस्य प्रभावः
इति वर्तते। श्रीशाहेनोक्तं यत् प्रायः चतुर्विंशतिः लक्ष-
किलोग्राम-परिमिताः मादकपदार्थाः निगडिताः। विगतेषु दश-
वर्षेषु अष्टशतोत्तर-षड्-पञ्चाशत्-सहस्र-कोटि-
रूप्यतोयधिकानां मूल्यानां मादक-पदार्थाः विनष्टीकृताः।
अत्रावसरे गृहमन्त्रिणा स्वापक-नियंत्रण ब्यूरो इत्यस्य भोपाल-
क्षेत्रीय नूतन-कार्यालय-परिसरम् अपि उद्घाटितम्। अवधेयं यत्
ड्रग डिस्पोजल पखवाड़ा इति अभियानम् जनवरी मासस्य
पञ्चविंशति-दिनाङ्कं यावत् प्रचलिष्यति। अस्मिन् अवधौ
एकादशोत्तर-चतुश्शताधिक-द्वि-सहस्र-कोटि-रूप्यकाणां
द्वि-नवत्युत्तर-सप्त-शताधिक-चतुश्चत्वारिंशत् किलो-ग्राम-
भार-परिमिताः पूर्व-निगडिताः मादक पदार्थाः नष्टाः
भविष्यन्ति।

सुभाषितम्

अकाले कृत्यमारब्धं
कर्तुर्नार्थाय कल्पते।
तदेव काल आरब्धं
महतेऽर्थाय कल्पते।।

हिन्द्यर्थः- असमय में शुरू किया
गया कार्य करने वाले के लिए
लाभदायक नहीं होता और वही
उपयुक्त समय पर कार्य आरम्भ
किया जाए तो वह कार्य महान अर्थ
का साधक होता है।

प्रतिदिनं नवीनतमं
हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्त्यर्थं
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

हिमाचलप्रदेश: मादकद्रव्यस्य समस्यायाः निवारणाय प्रतिबद्धः इति एनसीबी सम्मेलने मुख्यमंत्री सुक्खुः अवदत्

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला।

केन्द्रीयगृहमन्त्री अमितशाहः नवीदिल्लीनगरे मादकद्रव्यनियन्त्रणब्यूरो (एनसीबी)द्वारा आयोजितस्य 'मादकद्रव्यव्यापारः राष्ट्रियसुरक्षा च' इति क्षेत्रीयसम्मेलनस्य अध्यक्षतां कृतवान्। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः सम्मेलने आभासीयमाध्यमेन भागं गृहीत्वा वर्धमानस्य मादकद्रव्यस्य संकटानां निवारणाय हिमाचलप्रदेशस्य प्रतिबद्धतायाः उपरि बलं दत्तवान्। सम्मेलने मादकद्रव्यव्यापारस्य राष्ट्रियसुरक्षायाः च सम्बन्धस्य विषये केन्द्रितम् आसीत्, यत्र उत्तरीयराज्येषु अष्टसु, संघप्रदेशेषु च विशेषं ध्यानं दत्तम् आसीत्। सम्मेलनं सम्बोधयन् मुख्यमन्त्री अवदत् यत् विगतदशके मादकद्रव्यव्यापारप्रकरणाः ३४० प्रतिशतं वर्धिताः, २०१२ तमे वर्षे प्रायः ५०० प्रकरणाः आसन्, २०२३ तमे वर्षे २२०० प्रकरणाः अभवन्। तदतिरिक्तं हेरोइन्-सम्बद्धानां प्रकरणानाम् अपि प्रतिशतं दुगुणं भविष्यति, २०२० तमे वर्षे २९ प्रतिशतं यावत् २०२४ तमे वर्षे ५० प्रतिशतं यावत्। सः कृत्रिम-औषधानां चिन्ताजनक-स्थितेः उल्लेखं कृतवान्, यत् न केवलं हानिकारकं भवति अपितु रासायनिक-संरचनायाः कारणात् नियन्त्रणं अपि कठिनम् अस्ति। सः मादकद्रव्यव्यापारस्य निवारणार्थं व्यापकदृष्टिकोणस्य आवश्यकतायां बोधितवान्, विशेषतः अन्तरराज्यसीमाक्षेत्रेषु, ये अवैधकार्याणां केन्द्रं जातम्। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् मादकद्रव्यव्यापारेण प्रायः संगठित-अपराधः आतङ्कवादः च भवति, येन देशस्य सार्वभौमत्वाय, सुरक्षायै च महत् खतरा भवति। सः कानूनप्रवर्तनं, जनस्वास्थ्यं, पुनर्वासं, न्यायिकसुधारं च समन्वययित्वा मादकद्रव्याणां नियन्त्रणार्थं हिमाचलप्रदेशस्य बहुपक्षीयरणनीत्याः अपि रूपरेखां दत्तवान्। सः अवदत् यत् मादकद्रव्यसन्नेन पीडिताः जनाः स्वभावतः अपराधिनः न सन्ति। सः अवदत् यत्, 'अस्माकं दृष्टिकोणः दण्डात्मकपरिहारार्थं परं गत्वा सुदृढं पुनर्वासरूपरेखां विकसितुं भवेत्।' सः अवदत् यत् राज्यस्य विधायिका एनडीपीएस-अधिनियमस्य धारा ३७ संशोधनं

कृतवती यत् कानूनी-लूपहोल् दूरीकृतवती यत् आदत-अपराधिनः जमानत-प्राप्त्यर्थं अनुमतिं ददति। एतेन संशोधनेन कानूनीरूपरेखा सुदृढा अभवत्, येन सा अधिकं कठोरं निवारकं च अभवत्। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् राज्यसर्वकारेण मादकद्रव्यव्यापारविरुद्धं कठोरं वृत्तिः स्वीकृता अस्ति। राज्ये मादकद्रव्याणां मनोरोगनिवारणकानूनस्य (PIT-NDPS) अधिनियमस्य कार्यान्वयनानन्तरं अवैधव्यापारस्य निवारणं आरब्धम् अस्ति। एतत् अधिनियमं मादकद्रव्यव्यापारप्रकरणेषु पुनः पुनः सम्बद्धानां अपराधिनां निरोधं सक्षमं करोति, तस्मात् जनहितस्य रक्षणं भवति। सुखविन्दरसिंह सुक्खुः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशे विगतत्रिषु वर्षेषु १६ कोटिरुप्यकाणां अवैधरूपेण प्राप्ताः सम्पत्तिः जप्ताः, येषु गतवर्षे जप्ताः ९ कोटिरुप्यकाणि अपि सन्ति। सः अवदत् यत् राज्यं मादकद्रव्याणां, मादकद्रव्यसम्बद्धानां अपराधानां च कृते समर्पितं विशेषकार्यदलं (STF) स्थापयितुं गच्छति, यत्र विशेषसंसाधनं, स्वायत्तता, समर्पितानि पुलिसस्थानानि च सन्ति येन मादकद्रव्यजालविरुद्धं अभियानं तीव्रतरं भवति येन तत् कर्तुं शक्यते। मुख्यमन्त्री विशेषतया सीमापारमादकद्रव्यव्यापारस्य निवारणाय गुप्तचरसाझेदारी, संयुक्तकार्यक्रमं च सुदृढं कर्तुं राष्ट्रिय-अन्तर्राष्ट्रीय-संस्थाभिः सह सहकार्यस्य महत्त्वं बोधितवान् सः अवदत् यत् क्षेत्रीयसीमासु सक्रियतस्करिजालस्य उन्मूलनार्थं समीपस्थराज्यैः केन्द्रसर्वकारेण च सहकार्यं महत्त्वपूर्णं सिद्धं भविष्यति। सः अवदत् यत् अस्माकं पुरतः आह्वानानि विशालानि सन्ति, परन्तु हिमाचलप्रदेशस्य जनानां अटलसमर्थनेन, अस्माकं विधिप्रवर्तनसंस्थानां समर्पणेन, पुनर्वासस्य प्रति संवेदनशीलदृष्टिकोणेन च वयं मादकद्रव्यमुक्तं राज्यं निर्मातुं शक्नुमः। वयं मिलित्वा शान्ति-सौहार्द-सुरक्षा-मूल्यानां रक्षणं करिष्यामः, येषां पालनं हिमाचल-प्रदेशः सर्वदा करोति, येन आगामिनां सन्ततीनां कृते सुरक्षितं स्वस्थं च भविष्यं सुनिश्चितं भवति

मुख्यमंत्री सुक्खुः हड़ेटायां नवजीवनस्य आधारशिलाम् अस्थापयत्, इको-पर्यटनं प्रवर्धनं प्राप्स्यति

हिमसंस्कृतवार्ता: - हमीरपुरम्। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः शनिवासरे नादीनविधानसभाक्षेत्रस्य हड़ेटायां ४ कोटिरुप्यकाणां व्ययेन प्रस्तावितायाः आर्थिकविकासजीविकाजनपरियोजनायाः (नवजीवनस्य) शिलान्यासं कृतवान्। परियोजनायाः अन्तर्गतं बालवाटिका, चलनमार्गः, योगसुविधा, भोजनालयः, वॉचटॉवरः, त्रीणि कुटीराणि च इत्यादयः अन्यसुविधाः निर्मिताः भविष्यन्ति। एषा परियोजना क्षेत्रे इको-पर्यटनस्य प्रचारं करिष्यति, स्थानीयजनानाम् रोजगारस्य अवसरं प्रदास्यति, तेषां आयं च वर्धयिष्यति। अस्मिन् अवसरे मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् नादीन-क्षेत्रे हड़ेटाक्षेत्रं सघनतमं वनम् अस्ति, अतः उद्यानस्य निर्माणार्थम् अस्य क्षेत्रस्य चयनं कृतम् अस्ति सः अवदत् यत् सम्पूर्णं हमीरपुरे मार्गाः द्विगुणाः क्रियन्ते। गलोड्-भट्टमार्गेण सह अस्य क्षेत्रस्य अन्ये मार्गाः अपि द्विमार्गीयाः भवन्ति। सः अवदत् यत् शिक्षायाः अनन्तरं वर्तमानसर्वकारः अधुना हमीरपुरं स्वास्थ्यक्षेत्रे अग्रणीं कर्तुं कार्यं कुर्वन् अस्ति। डॉ. राधाकृष्णनहमीरपुरचिकित्सकमहाविद्यालये ४७० कोटिरुप्यकाणि व्ययितानि सन्ति। भविष्ये अत्र अत्याधुनिकं कर्करोगसंस्थानं निर्मातुं गच्छति, यस्य कृते ८५ कोटिरुप्यकाणि स्वीकृतानि सन्ति। सुक्खुः नूतनपञ्चायतगृहनिर्माणसहितं हड़ेटायां नूतनं पटवारकृतं उद्घाटयितुं अपि घोषणां कृतवान्। क्षेत्रे मार्गाणां, पेयजलसुविधानां च उन्नयनार्थं पर्याप्तं बजटं प्रदत्तं भविष्यति इति सः अवदत्। इतः पूर्वं मुख्यमन्त्रिणः स्थानीयजनैः हार्दिकं स्वागतं कृत्वा विविधप्रतिनिधिमण्डलैः अभिनन्दनं कृतम्।

हिमाचलप्रदेशे अनुचित-उपाधि-विषयकप्रकरणे आरोपिणः अशोनिनः ५.८० कोटिरुप्यकाणां संपत्तयः अधिग्रहिताः

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ पद्मनाभः शिमला। प्रवर्तन निदेशालयेन (ईडी) शिमलायां मानवभारतीविश्वविद्यालयेन सोलनसंबद्धं अनुकृत-उपाधिप्रकरणे आरोपिणः अशोनीकंवरस्य ५.८० कोटिरुप्यकाणां सप्त-अचलसंपत्तयः अधिग्रहिताः। एताः संपत्तयः हिमाचलप्रदेशे, हरियाणायां दिल्ली प्रदेशे च स्थिताः सन्ति। ईडी संस्थया सोलनस्थितं धर्मपुरथाने पंजीकृतानां त्रयाणां एफआईआर-नाम्नां आधारं कृत्वा अन्वेषणं आरब्धम्। अन्वेषणेन ज्ञातं यत् मानवभारतीविश्वविद्यालयस्य अध्यक्षः दोषी राजकुमारः राणा, तस्य पत्नी अशोनी कंवर, पुत्रः मंदीप राणा च अन्यसहदोषितानां साहाय्यं कृत्वा अभिकर्तृभिः/विद्यार्थिभिः सह धनं ग्राह्यं

मानवभारतीविश्वविद्यालयस्य नाम्ना अनुकृत-उपाधि विक्रयमकुर्वन्। तेन आरोपिताः ३८७ कोटिरुप्यकाणि अर्जितवन्तः। एभिः धनैः राणा, अशोनी, मंदीप च स्वनाम्नि च अन्यसंबद्धसंस्थायाः नाम्नि च विभिन्नराज्येषु विभिन्नचलाचलसंपत्तयः क्रीताः। ईडी संस्थया राणा, अशोनी, मंदीप च १४ व्यक्तिषु च द्वयोः विशिष्टन्यायालययोः (पीएमएलए) शिमलायाः समक्षे अभियोजनोपालम्भः प्रवेशिताः। विशेषन्यायालयेन ४ जनवरी २०२३ दिनाङ्के प्रकरणे संज्ञानं गृहीतम्। ईडी संस्थया उक्तं यत् मानवभारतीविश्वविद्यालयस्य विरुद्धं एफआईआर पंजीकृतं जातं तदनन्तरं अशोनी च मंदीप च देशं त्यक्त्वा पलायिता। तदपूर्वं अस्मिन् प्रकरणे ईडी संस्थया २९ जनवरी २०२१ दिनाङ्के १९४.१४ कोटिरुप्यकाणां चलाचलसंपत्तयः अधिग्रहिता।

Jammu Kashmir Terrorist: आतंकवादिनां त्रयः सहयोगिनः बारामुलात् बन्दीकृताः, AK-47 च अन्यानि शस्त्राणि च अधिकृतानि

हिमसंस्कृतवार्ता: - जम्मू। जम्मू-कश्मीरस्य बारामुला जनपदे सुरक्षा बलैः त्रयः आतंकवादिनः बन्दीकृताः। तेषां हस्तेभ्यः एकं AK-47 भूशुण्डिका अन्ये च विस्फोटकपदार्थाः गृहीताः। पुलिसस्य प्रवक्ता एकस्मिन् पत्रकारसम्मेलने उक्तवान् यत् बन्दीकृताः आतंकवादिनः अतीते सेना शिविरस्य उपरि आक्रमणे संलग्नाः आसन्। अस्मिन् आक्रमणे परं पुलिसेन एकं एफआईआर दत्तं च, अन्वेषणं च आरब्धम्। अन्वेषणस्य प्रवाहे त्रयः आतंकवादिनः बन्दीकृताः। एतेषु एकः आतंकवादी पूर्वं अपि गृहीतः आसीत् तथा च नव्यं मुक्तः अभवत्। पुलिसेनेदम् अपि उक्तं यत् अन्वेषणस्य प्रवाहे अन्यबन्दीग्रहणम् अपि संभवाः स्युः।

"याज्ञवल्क्यस्मृति एवं भारतीयसंविधानम्- एकमध्ययनं (व्यवहाराध्यायस्य विशेषसंदर्भे)" पुस्तकस्य विमोचनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- अजयकुमारआर्यः हरियाणाकेन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य संस्कृतविभागस्य शोधछात्रा मनीषा एवं शोधनिर्देशिका डॉ. सुमनरानी द्वारा लिखित "याज्ञवल्क्यस्मृति एवं भारतीयसंविधानम्- एकमध्ययनं (व्यवहाराध्यायस्य विशेषसंदर्भे)" पुस्तकस्य विमोचनं हरियाणायाः केन्द्रीय- विश्वविद्यालयस्य माननीयः कुलपतिः प्रो. टंकेश्वरकुमारवर्यस्य करकमलाभ्यां जातम्। कुलपतिमहोदयः मनीषायै, डा. सुमनरानीवर्ययै च लेखनकार्यस्य कृते शुभकामनां प्रयच्छत्। अस्मिन् अवसरे शोधनिर्देशिका डॉ. सुमनेन उक्तं यत् एतत् पुस्तकं भारतीयज्ञानपरम्परायां प्राचीनन्यायप्रणाल्याः सिद्धान्तान् प्रकाशने मार्गस्तम्भवत् भूमिकां निर्वक्ष्यति। विमोचनस्य अस्मिन् अवसरे संस्कृतविभागाध्यक्षः प्रो.

पायलचन्देलवर्यया अपि लेखिकाभ्यां शुभाशयं दत्तवती।

विभागस्य अध्यापकाः डॉ. देवेन्द्रसिंहः विभागप्रभारी, डॉ. कृष्णकुमारः, डॉ. अर्चना, सुमितशर्मा, डॉ. पवित्रा, प्रो. नन्दकिशोरः, प्रो. प्रमोदकुमारः शिक्षकशिक्षाविभागाध्यक्षः उपस्थिताः आसन्। सर्वे लेखिकाभ्यां लिखितायाः भारतीयज्ञानपरम्परायाः सम्बंधितविषयोपरि पुस्तकस्य कृते भूरिशः साधुवादं दत्तवन्तः।

राष्ट्रनायकः स्वामिविवेकानन्दः

सन्ति बहवो भारतस्य वरदुपुत्राः येषु अविस्मरणीयः स्वामिविवेकानन्दः। सः विश्वधर्मसम्मेलने भारतीय-संस्कृतेः उपादेयतां श्रेष्ठतां च प्रादर्शयत्। बङ्गप्रान्तस्य कोलकातानगरे त्रिषष्ट्यधिकशततमे (१८६३) वर्षे जनवरीमासस्य द्वादशे दिने अस्य महतः राष्ट्रनायकस्य जन्म अभवत्। तस्य पिता विश्वनाथदत्तमहोदयः। पूर्वं तस्य नाम नरेन्द्रनाथदत्तः इति आसीत्। एषः उत्साही, हास्यप्रियः, करुणापरश्चासीत्। नरेन्द्रः बाल्ये कपीन्, मयूरान्, कपोतान् च पालयति स्म। अध्ययनपटुरयं नरेन्द्रः शास्त्रीयसङ्गीतस्य अभ्यासं करोति

-डॉ. सन्तोष काण्डपालः

स्म। प्रतिदिनं व्यायामं करोति स्म। ध्यानसिद्धः अयं भूमध्ये ज्योतिरेकं पश्यति स्म। ईश्वरजिज्ञासुः अयं सर्वान् पृच्छति स्म यत् किं भवान् ईश्वरं दृष्टवान्? इति। ईश्वरं ज्ञातुं पाश्चात्यदर्शनस्य भारतीयदर्शनस्य च गभीरम् अध्ययनं कुर्वन् अयं नरेन्द्रः विश्वविद्यालयस्य स्नातकपदवीम् अधिगतवान्। अस्मिन्नेव समये दैवयोगात् दक्षिणेश्वरस्थे कालीमन्दिरे परमहंसस्य रामकृष्णदेवस्य दर्शनं तेन प्राप्तम्। रामकृष्णमुद्दिश्य नरेन्द्रः पृष्टवान् 'किं भवान् ईश्वरं दृष्टवान्?' इति। 'आम् त्वामिव ईश्वरमपि पश्यामि' इति श्रीरामकृष्णदेवः स्मयमानः अवदत्। एष एव महापुरुषः नरेन्द्रस्य अध्यात्मगुरुः अभवत्। सन्यासदीक्षानन्तरं नरेन्द्रस्य नाम विवेकानन्दः इति अभवत्। अयं च नरेन्द्रः भारतभ्रमणं योगसाधनां च कृत्वा त्रिनवत्यधिकाष्टादशत (१८९३) तमे वर्षे अमेरिकादेशस्य शिकागोनगरे विश्वधर्मसभायां भारतस्य गौरवं प्रतिष्ठापितवान्। तत्र सभास्थले विविधाः धर्मग्रन्थाः एकस्योपरि एकः इति क्रमेण स्थापिताः आसन्। संयोगवशात् श्रीमद्भगवद्गीता सर्वेषां पुस्तकानाम् अधः आसीत्। एकः अमेरिकावासी उपहासपूर्वकम् अवदत्- 'स्वामिन्! भवतां गीता सर्वेषां धर्मग्रन्थानाम् अधः वर्तते' इति। प्रत्युत्पन्नमतिः स्वामी विवेकानन्दः हसन्नेव प्रत्यवदत्- 'आम्। सत्यम्। आधारशिला तु अधः एव भवति। सा यदि बहिः स्वीक्रियेत तर्हि समग्रमपि विश्वमधः पतिष्यति' इति। विदेशेषु वेदान्तधर्मस्य प्रचारं कृत्वा भारतं प्रत्यागतः सः देशोद्धाराय युवकान् प्रेरितवान्। जनसेवा, स्वास्थ्यरक्षा, स्त्रीशिक्षा, आधुनिकप्रौद्योगिकी प्रभृतिषु क्षेत्रेषु असाधारणं कार्यं कर्तुं 'रामकृष्णमिशन' इति संस्थां संस्थाप्य जनेषु शक्तिजागरणं कृतवान्। स्वामिविवेकानन्दस्य अयं सन्देशः अद्यापि भारतीयान् प्रेरयति- "उत्तिष्ठत, जाग्रत, प्राप्य वरान्निबोधत।"

युवकानां प्रेरणास्रोतः स्वामिविवेकानन्दः

राष्ट्रीय-युवा-दिवस-विशेषः

लेखकः डॉ. राहुलः, सहायकार्यार्थः, पञ्जाबी-विश्वविद्यालयः, पटियाला।

जनवरीमासस्य द्वादशे दिनाङ्के भारतदेशे राष्ट्रीय वादिवसरूपेण मानयते। अस्मिन् दिने त्रिषष्ट्यधिकष्टादश शतमे वर्षे कलकत्तानगरे एकस्य बालकस्य जन्म अभवत्। तस्य बालकस्य नाम नरेन्द्रः आसीत्। बाल्यावस्थातः एव, सः बालकः दृढः ईश्वरभक्तश्च आसीत्। सः बहुचतुरः तीव्रबुद्धियुक्तश्च अवर्तत। ईश्वरं प्राप्तुं नरेन्द्रः भिन्न-भिन्नस्थानेषु आश्रमेषु च गत्वा अनेकैः जनैः सह मिलित्वान्। परन्तु कुत्रापि शान्तिं न अलभत। पुनः तस्य गवेषणा रामकृष्णपरमहंसस्य समीपे आगत्य सम्पन्ना। परमगुरुं प्राप्य नरेन्द्रः स्वामिविवेकानन्दः अभवत्। स्वामिविवेकानन्दस्य देहान्तः एकोनचत्वारिंशत् वर्षे अल्पावस्थायाम् एव अभवत् परन्तु अस्मिन् अल्पकाले एव तेन बहूनि कार्याणि सम्पादितानि। रवीन्द्रनाथठाकुरेण उक्तं यत् "यदि भवान् भारतं ज्ञातुम् इच्छति चेत् विवेकानन्दम् पठतु।" विवेकानन्दः केवलम् एकः संन्यासी एव नासीत् अपितु स उत्तमः देशभक्तः, विचारकः, लेखकः, कुशलवक्ता च आसीत्। स्वामी विवेकानन्दः पुरोहितवादस्य, धार्मिक-

आडम्बराणाञ्च विरोधम् अकरोत्। स्वामिविवेकानन्दस्य मतमासीत् यत् विदेशेषु भौतिकिसमृद्धिः अस्ति, तस्याः भारते आवश्यकता अपि अस्ति, परन्तु वयं याचकाः न भवेम। अस्माकं समीपे अपि बहुकिमपि अस्ति यत् वयं तेभ्यः दातुं शक्नुमः। एतादृशानि वाक्यानि सः एव वक्तुं शक्नोति यः भारतस्य समृद्ध्यां परम्परां जानाति। स्वामिविवेकानन्दः मैकालेप्रतिपादितायाः शिक्षाव्यवस्थायाः विरोधी आसीत्। स्वामिमहोदयस्य मतं आसीत् यत् शिक्षा एतादृशी भवेत् यया बालकानां सर्वाङ्गीणविकासः भवेत्। सः सैद्धान्तिकशिक्षायाः अपेक्षया व्यवहारिकशिक्षायाः समर्थनं कृतवान्। शिक्षया एव मनुष्यस्य भविष्यस्य निर्माणं भवति। अतः शिक्षायां तेषां मूलभूतानां तत्त्वानाम् आवश्यकता अस्ति ये आगामी जीवनस्य कृते उपयोगिनः भवेयुः। सः देशस्य आर्थिकोन्नतेः कृते तकनीकीशिक्षायाः अपि समर्थकः आसीत्। स्वामिविवेकानन्दस्य जीवनं युवकानां कृते प्रेरणास्रोतः विद्यते। तेषां ध्येयवाक्यं कठोपनिषद्-ग्रन्थस्य सूक्तिः वर्तते - "उत्तिष्ठत जाग्रत प्राप्य वरान्निबोधत"। अद्यापि सर्वेषां कृते एषा सूक्तिः प्रेरणादायिनी अस्ति। अस्माकं देशस्य युवकाः स्वामिविवेकानन्दस्य जीवनात् प्रेरणां प्राप्य स्वजीवनम् उत्तमं कुर्युः, अनेन कारणेन एव तेषां जन्म-जयन्ती प्रतिवर्षं भारतदेशे राष्ट्रीय-युवा-दिवसः इति नाम्ना आयोजिता भवति।

मुक्तिनाथक्षेत्रम्

हिमसंस्कृतवाताः, शिवराजभद्रः नेपालम्

नेपालस्य उत्तरदिशि हिमालयस्याङ्के मुस्ताङ्गण्डले स्थितं मुक्तिनाथं मन्दिरं सनातनहिन्दूधर्मावलम्बीनां तथा च बौद्धधर्मावलम्बीनाञ्च पवित्रतमं महत्त्वपूर्णञ्च तीर्थस्थलमस्ति । अन्नपूर्णहिमालयस्य उत्तरदिशि धवलगिरि-नीलगिरी-मच्छपुच्छे-पर्वतानाम् मध्यभागे स्थितं हिन्दुधर्मस्य दूर्गमस्थलेषु एकम् तीर्थस्थानं अस्ति । एतत् क्षेत्रं समुद्रतलतः ३७१० मीटर उर्ध्वतायां स्थितमस्ति। यात्राकाले यात्रीजनाः हिमालयस्य विशालं भागं लङ्घयित्वा पारं गच्छन्ति । मुक्तिनाथक्षेत्रं मुमुक्षुणामपि प्रसिद्धं क्षेत्रमस्ति। एतस्मात् दर्शनात् इहलोके सुखं भुक्त्वा देहान्ते मुक्तिं प्राप्नुवन्ति जनाः, एतदर्थं एतत् क्षेत्रं मुक्तिनाथं इति नाम्नः प्रसिद्धः अस्ति । यथा मन्दिरक्षेत्रं हिन्दुषु मुक्तिक्षेत्रमिति नाम्ना प्रसिद्धमस्ति तथैव बौद्धधर्मावलम्बिषु "छुमिङ ग्यात्सा" इति नाम्ना प्रसिद्धमस्ति अस्ति। मुक्तिक्षेत्रं तिब्बती-बौद्धधर्मावलम्बिनां चतुर्विधतांत्रिकस्थानेषु एकं मन्यते । पुराकाले बौद्धभिः पद्मसंभवः बौद्धधर्मस्य प्रचारार्थं मुक्तिनाथमार्गेण तिब्बतदेशं जगाम इति जनाः विश्वासं कुर्वन्ति । नेपालस्य मुक्तिनाथः वैष्णव-सम्प्रदायानां कृतेऽपि प्रमुखधार्मिकस्थलेषु एकमस्ति। इदं स्थलं शालिग्रामस्य कृते अपि प्रसिद्धम् अस्ति।

पौराणिकलोककथानाम्, आख्यानानाञ्च मतानुसारं वेधसा स्वयमेव होतारं भूत्वात्र आगत्य अस्मिन् स्थले यज्ञं चकार । तस्य यज्ञस्य प्रभावात् भगवान् शंकरः अग्निरूपेण भगवान् विष्णुः च शीतजलरूपेण प्रकटं बभूव । एतस्मात् कारणात् सर्वपापनाशस्य मुक्तिक्षेत्रं प्रादुर्भूतम् इति जनाः विश्वासं कुर्वन्ति । अस्मिन् क्षेत्रे तपस्तेपे समये भगवतः विष्णोः शरीरात् स्वेदः जलरूपं दधार, अष्टोत्तरशतधाररूपञ्च गृहीतवान्। तासु धाराषु स्नानेन जनाः महदपुण्यं प्राप्नुवन्ति पूर्णस्नानञ्च सिद्ध्यति इति पौराणिकमान्यता अस्ति । अस्मिन् क्षेत्रे सूर्यकुण्डः, दुग्धकुण्डादयः महदपुण्यप्रदाः पवित्राः कुण्डाः सन्ति । अस्माद् स्थानाद् किञ्चिद् दूरं कालिगण्डकी, गण्डकीसङ्गमं काग्बेनी नाम्ना प्रसिद्धं स्थानमस्ति। अस्मिन् स्थाने श्राद्धं कृत्वा एकविंशतिपुरुषोद्धरणं भवतीति विश्वासः अस्ति । मुक्तिनाथक्षेत्रे बहूनि अन्यानि मन्दिराणि सन्ति, भगवतः शिवस्य, जगज्जनन्याः पार्वत्याः च सृन्दरमूर्तयः सन्ति। परितः चतुर्भिः लघुमन्दिराणि सन्ति पुरतः दक्षिणे दिशि विश्वरक्षकस्य विष्णुस्य मन्दिरमस्ति । भगवतः शिवस्य मन्दिरस्य पृष्ठतः भगवतः श्रीरामस्य मन्दिरं अस्ति। तस्य पार्श्वे अतसीकुसुमाभासकमलेक्षणस्य भगवतः श्रीकृष्णस्य मन्दिरं वर्तते अन्ते शिवपार्वत्याः पुत्रस्य ज्ञानदेवस्य गणेशस्य मन्दिरं अस्ति। मुक्तिनाथमन्दिरस्य सह ज्वालालादेवीमन्दिरमपि अस्ति । मुक्तिनाथस्य ज्वाला प्राचीनकालातः जलोपरि निरन्तरं प्रज्वलिता अस्ति । देशविदेशतः बहवः सन्तजनाः सन्यासीभिः अस्मिन् मुक्तिनाथपुण्यक्षेत्रे आगत्य ज्ञानं प्राप्य पुनरागमनानन्तरमेव स्वदेशे एतस्य विचारस्य प्रसारं कुर्वन्ति। पुराकाले पुलहः, पुलस्त्य, कपिलः, जडभरतादयः महर्षयः गण्डकी महापुण्यप्रदन्दीतीरे तपं कृत्वा सिद्धिं प्राप्नुवन्ति। महापुण्या गण्डकी नद्याः तीरे जडभरतस्य तपस्थलि गलेश्वरधाम इति नाम्नः प्रसिद्धा अस्ति। मुक्तिनाथयात्रायाः द्वारम् मन्यते । त्रिंशतवर्षाणि पूर्वं भारतस्य उत्तरप्रदेशस्य

घनश्यामपाण्डेयः नाम्नः कश्चित् भक्तः गृहं त्यक्त्वा मुक्तिनाथक्षेत्रमागत्य शाकमूलफलाशनः कृत्वा इन्द्रियाणि समस्तानि निमय्य हृदये मनो विष्णौ समावेश्य नामः जपन् बहु वर्षपर्यन्तं तपस्तेपे । सिद्धिं प्राप्य स्वामिनारायण इति नाम्ना प्रसिद्धः बभूव इति प्रख्यातमस्ति। पश्चात् स्वामी नारायणः विश्वस्य प्रख्यातेषु सन्यासिषु एकः बभूव । अधुनापि यस्य विश्वे षष्ठकोटिभ्यः अधिकाः अनुयायिनः सन्ति। तस्य मुख्याराध्यदेवः मुख्ययात्रास्थानञ्च मुक्तिनाथं आसीत् । स्वामिनारायणस्य अनुयायिनः विश्वस्य विभिन्नस्थानेषु अक्षयधामानां निर्माणं कृतवन्तः। पुरा नेपालदेशस्य औपचारिकभ्रमणसमये भारतस्य प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना अपि अस्मिन् स्थाने तीर्थाटनं कृत्वा स्नानं ध्यानं चकार। सपर्यया साधुपर्यपूजत् इति विषये अधुनापि बहूनि चित्राणि अन्तरजाले प्राप्यन्ते । मन्त्रीगणाः सेनाध्यक्षाः उच्चाधिकारिणश्चापि प्रायः नेपालभ्रमणसमये मुक्तिनाथस्य दर्शनं कुर्वन्ति। प्राचीनकाले मुक्तिनाथस्य यात्रा अत्यन्तकठिना आसीत् तथापि श्रदालवः हिन्दुभक्तजनाः तीर्थयात्रार्थं बहुसंख्यया आजगाम । साम्प्रतं राजमार्गादीनां विकासानन्तरं यात्रीजनाः वायुयानेन मोटरयानेन वा सरलतया यात्रां कर्तुं शक्नुवन्ति । अधुना कोऽपि पोखरानगरात् वायुयानेन बसयानेन वा जोमसोमनगरं यात्रां कर्तुं शक्नोति , तदनन्तरं द्विघण्टारोहणानन्तरं काग्बेनी नाम्नि स्थाने आगच्छति । अत्र द्वयोः नद्योः संगमस्थाने जनाः दिवगतानां पितृणां तर्पणं श्राद्धमादिकं कार्यं कुर्वन्ति । मध्ययुगीनशैल्या निवसन्तः जनाः हिमालयग्रामस्य सुन्दरं वातावरणं मनं मोयहति । ततः काग्बेनीतः मुक्तिनाथमन्दिरं यानेन द्विघण्टानन्तरं प्राप्तुं शक्यते । बहवः यात्रीगणाः पोखरा नगरात् पदयात्रां कृत्वा अपि मुक्तिनाथम् आगच्छन्ति । मुक्तिनाथः विश्वप्रसिद्धेषु भ्रमणमार्गेषु अन्यतमः मन्यते । यात्रीगणाः पदयात्रां कृत्वा पोखरानगरात् चतुर्थे पञ्चमे च दिवसे मुक्तिनाथं प्राप्नुवन्ति ।

सनातनहिन्दुधर्मावलम्बिनः शालिग्रामशिलां अतिपवित्रां साक्षात् विष्णुः स्वरूपां मन्यन्ते। एताः शालिग्रामशिलाः गण्डकी नद्यां मुस्ताङ्गण्डलस्य काग्बेनीनाम्नः स्थानात् चितवनमण्डलस्य देवघाटपर्यन्तं प्राप्यन्ते, अत इदं क्षेत्रं 'शालिग्रामक्षेत्रम्' इति मन्यते । विष्णुपुराणे शालिग्राममहात्म्ये, महाभारतादिषु प्राचीनग्रन्थेष्वपि गण्डकी नद्याः मुक्तिनाथधाम्नः विषये उल्लेखः अस्ति, तथा शालग्रामशिलाविषये प्रायः सर्वेषु पुराणेषु उल्लेखमस्ति। सतीवृन्दा शापवशात् विष्णुः पाषाणत्वं प्राप्तुं शालग्रामशिलारूपेण जातः। अस्याः नद्याः न केवलं देशे अपितु विदेशेष्वपि मूर्तिनिर्माणार्थं, शिलापूजार्थं च शिलाग्रहणस्य प्रवृत्तिः वर्तमानसमये वर्धमाना अस्ति । मुक्तिनाथक्षेत्रस्य विषये स्कन्दपुराणस्य हिमवत्खण्डे वर्णनमस्ति ।

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम्- १०४

धृतराष्ट्रः- अहो, सञ्जय! श्रीकृष्णस्तु अर्जुनं नानावचनैः युद्धार्थमेव प्रेरितवान् खलु?
 सञ्जयः- आम्, राजन्! युद्धं कर्तुम् अनिच्छकोऽपि अर्जुनः इदानीं भगवतः वचसा, प्रेरणया च युद्धाय सन्नद्धः जातोऽस्ति। अहं भगवतः वासुदेवस्य महात्मनः, अर्जुनस्य च एतं रोमाञ्चकारिणं संवादं श्रुतवान्।
 धृतराष्ट्रः- हे सञ्जय! कृष्णार्जुनयोः एषः संवादः त्वया कुतः श्रुतः?
 सञ्जयः- राजन्! व्यासदेवस्य कृपया एनम् अत्यन्तं गोपनीयं रहस्यमयञ्च संवादं कथयतः साक्षात् योगेश्वरस्य भगवतः श्रीकृष्णस्य मुखारविन्दात् श्रुतमस्ति मया, न वा पारम्परिकेण आगतेन वचनानुरूपेण हि।
 धृतराष्ट्रः- एतस्य संवादस्य श्रवणेन त्वयि का प्रतिक्रिया सञ्जाता सञ्जय?
 सञ्जयः- हे राजन्! श्रीकृष्णार्जुनयोः मध्ये प्रवर्तितं इमं दिव्यसंवादं विश्रुत्य, तच्च स्मरं स्मरं, वारं वारं च अत्यन्तं हर्षितः सञ्जातोऽस्यहं साम्प्रतम्।
 धृतराष्ट्रः- हर्षस्य अन्यदपि कारणं स्यात् किं सञ्जय त्वयि?

सञ्जयः- आम्, राजन्! भगवतः श्रीकृष्णस्य तत् अत्यन्तम् अद्भुतं विराट्-स्वरूपं स्मरं स्मरम् अहं परमः आश्चर्यचकितोऽस्मि, पुनः पुनश्च हर्षितोऽपि अस्मि।
 धृतराष्ट्रः- तर्हि एतत् सर्वं साक्षात् अवलोक्य अधुना तव मनसि कः निष्कर्षः समागतः, अर्थात् त्वया किं निर्णीतं सञ्जय?
 सञ्जयः- हे राजन्! यत्र भगवान् श्रीकृष्णः स्यात्, एवञ्च यत्र गाण्डिव-धनुर्धारी अर्जुनः स्यात्, तत्रैव श्रीः, विजयः, विभूतिः, अचला नीतिः च विराजन्ते इति मम निश्चयः इति।
 (गी०- १८/७४-७८)
 अर्जुनः तत्सत्! इत्थं प्रकारेण श्रीमद्भगवद्गीतामूलग्रन्थम् आधारीकृत्य सञ्जीकृते गीताप्रश्नोत्तरेऽस्मिन् श्रीकृष्णार्जुनसंवादे मोक्षसंन्यासयोगनामकः अष्टादशोऽध्यायः सम्पूर्णः।
 श्रीकृष्णार्पणमस्तु।
 ।।सम्पूर्णा श्रीमद्भगवद्गीता सम्पन्ना।।

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः